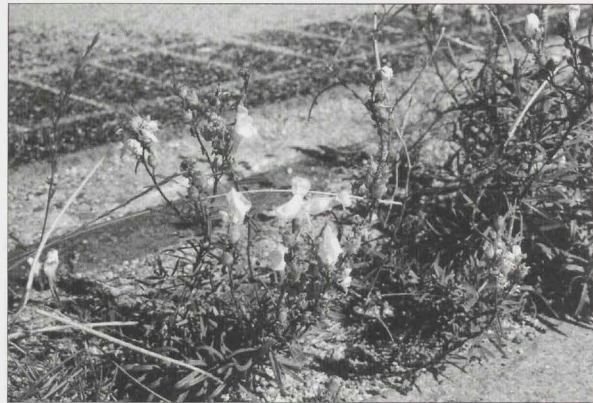

Vijfsporige vlasbekjes bij de Schiehaven, zeldzaam maar heel bekend

REMKO ANDEWEG *

Sinds, naar schatting, een jaar of zes is de noordelijke kade van de Rotterdamse Schiehaven niet meer als handelskade in gebruik. De loodsen en kranen zijn afgebroken, het gebied wordt opnieuw ingericht en - behalve op de werf waar aan de replica van het VOC schip De Delft wordt gewerkt - herinnert alleen het spoor waarin de wielen van de havenkranen reden aan het voormalige gebruik. In dat spoor heeft zich in de afgelopen jaren spontaan een lint van begroeiing ontwikkeld met daarin hoofdzakelijk vlasbekje (*Linaria vulgaris*). Op 7 september 2004 werden tussen die vlasbekjes planten gevonden waarvan verschillende bloemen niet de gewone tweezijdig symmetrische vorm hadden, maar een kokervormige vergroeiing met vijf sporen die in alle richtingen afstaan. Zulke misvormingen hebben taxonomisch en floristisch weinig betekenis maar oefenen een onweerstaanbare aantrekkingskracht uit op verzamelaars. Daarom verhuisde er toch een tak naar het museumherbarium, waar hij is opgenomen onder nummer NMR 999906961.

VLASBEKJES IN HET OUDE SPOOR VAN DE SCHIEHAVEN.
[FOTO REMKO ANDEWEG]

Inteelt

Hoe zulke bloemen ontstaan, is lang onbekend gebleven maar tegenwoordig weten we dat de oorzaak in een speciaal gen ligt dat in de bloemknop wordt geactiveerd en daar een referentiepunt biedt voor de tweezijdig symmetrische ontwikkeling van de bloem. Komt dit gen door een beschadigende mutatie niet tot expressie, dan ontwikkelt de bloem zich alzijdig rond het middelpunt. Zo'n mutatie kan spontaan ontstaan en is recessief overerfbaar waardoor pelorische bloemen, net als andere mutaties zoals albinisme, vaker optreden in ingeteelde cultuurstammen. Het regelmatig optreden van komvormige pelorische topbloemen in tuinpopulaties van vingerhoedskruid (*Digitalis purpurea*) is daar een sprekend voorbeeld van. Dat de zeldzaam optredende pelorische vorm van het vlasbekje plotseling in enige aantallen langs de Schiehaven voorkomt, is misschien te verklaren uit het feit dat dit hele lange lint van vlasbekjes, in een verder stenige omgeving, wellicht uit één of enkele exemplaren is ontstaan. Hierdoor is er ongetwijfeld sprake van enige mate van inteelt.

LINKS:
PELORISCH VLASBEKJE,
OPGENOMEN IN HET
HERBARIUM.
[FOTO JAAP VAN LEEUWEN]
ONDER:
DE BEKENDE
ILLUSTRATIE UIT DE
FLORA VAN HEIMANS.

Peloria

Een misvorming waarbij planten met bloemen die normaal een overlangse symmetrie-as hebben plotseling alzijdig symmetrische bloemen gaan maken komt voor bij onder andere helmkruidachtigen en orchideeën. Het verschijnsel werd beschreven door de oude Linnaeus zelf, die in 1742 op een Zweeds eiland een vlasbekje met bovenstaande kenmerken vond. Deze vondst bracht hem behoorlijk in verwarring omdat de symmetrie van de bloem nu juist een essentieel onderdeel vormde van zijn classificatiesysteem en hij op grond hiervan deze planten niet alleen in een andere soort maar zelfs in een totaal andere orde zou moeten onderbrengen! Hij noemde de vorm daarom *Peloria*, Grieks voor 'monster', en nog altijd staan deze misvormingen bekend onder de naam pelorische bloemen.

De Flora van Heimans

Wat de vondst uiteindelijk extra leuk maakt is dat het hier niet alleen om een zeldzaam optredend, maar tegelijk ook om een uiterst bekend verschijnsel gaat. Hele volksstammen kennen pelorische vlasbekjes namelijk van de tekening van Eli Heimans, die het overgrote deel van de twintigste eeuw stond afgebeeld in de (al die jaren nauwelijks gewijzigde) Flora van Heimans, Heinsius en Thijsse. En wie heeft daarmee nu niet zijn eerste plantje gedetermineerd?[]

Tweesporige en veelzijdig symmetrische, vijfsporige bloem bij Vlasleuwebek.
Pelorische bloemen.

* [R.W.G. Andeweg is collectiebeheerder van het herbarium van het Natuurmuseum Rotterdam; e-mail r.andeweg-bsr@nmr.nl]